

מעשה אבות סימן לבנים

אחיר בן-אילול

פרשיותיו של ספר בראשית מחייבות אותנו לתת את הדעת לכלל החשוב: מעשה אבות סימן לבנים. מקורו של כלל זה הוא במדרש תנחומא (לך-לך, ט): "סימן נתן לו הקב"ה לאברהם שכל מה שארע לו ארע לבניו" בדומה לכך מובא גם באוצר המדרשים (ע"מ לח): "זכמעשה אבות יעשו בנים, בין חיות, בין בהמות, בין אדם". המשמעות העולה מהמדרש הנ"ל היא שבטבע הבריאה, כשם שהאבות מורישים לצאצאיהם תכונות גנטיות, כך מטביעים הם את חותמם גם על קורותיהם ומעשיהם, וכפי הפתגם העממי: "התפוח לא נופל רחוק מהעץ".

הרמב"ן בפירושו לתורה מיחס חשיבות מרובה לכלל הנ"ל, שכן אין להבין את האריכות שבסיפורי האבות, אם לא נאמר שמלמדים הם על העתיד וכן הוא כותב (בראשית יב, ו):

"אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בעניין אברהם יצחק ויעקב והוא עניין גדול... כל מה שארע לאבות סימן לבנים ולכן יאריכו הכתובים... ויחשוב החושב בהם כאילו הם דברים מיותרים אין בהם תועלת, וכולם באים ללמד על העתיד".

מלשונו של מדרש תנחומא שהזכרנו, נראה שכלל זה אינו נאמר כלפינו, דור הבנים, אלא כלפי האבות, שכן המדרש אומר: "סימן נתן לו הקב"ה לאברהם", והוא זה שאמור להתבונן במקרים שקורים לו וע"פ זה לדעת

מה יקרה לזרעו. לפי זה עדיין יש מקום לשאול: מדוע התורה שנכתבה בשביל הבנים מאריכה בסיפורי האבות, מה תועלת יש לבנים בכך? אמנם הרמב"ן שינה מעט מלשון המדרש וכתב מה שארע לאבות סימן לבנים, הבנים הם אלו שאמורים להתבונן במעשי האבות ומהם להסיק את אשר יארע להם, מהי התכלית לכך? הרי התמקדותנו צריכה להיות בהווה ולא בעתיד, (לכן כשביקש יעקב לגלות את הקץ לבניו נסתם ממנו).

אפשר להסתכל על כך בשני אופנים. באופן הפשוט, הבנים צריכים לשאוב עידוד מהידיעה שסופם יהיה כמו אבותם. בנ"י בגלות מצרים יכולים היו להתנחם בכך שלבסוף אברהם יצא ממצרים ברכוש גדול, תוך שהוא רואה בנקמת המצרים וא"כ גם הם עתידים להגאל באופן דומה. וכן נצחון אברהם את ארבעת המלכים הוא סימן לבניו שאף הם יתגברו על ארבעת המלכויות שתשבדנה אותם. (עיין רמב"ן על אתר) אין כאן גילוי הקץ כי עמ"י אינו יודע מתי יגאל, אך ישנה הוכחה לכך שסופם להגאל.

לנבואות שהתנבאו הנביאים השונים על גאולתם של ישראל ניתן, א"כ, לצרף את מעשי האבות שהופכים אותן לממשיות.

חשיבות נוספת להתבוננות במעשי האבות היא בהסתכלותנו לעבר הדורות הבאים אחרינו. אף אנו ביחס אליהם נקראים אבות וכיוון שלמעשי האבות ישנה חשיבות עצומה גם בעיצוב פני הדורות הבאים, לכן האחריות על מעשינו מקבלת משנה תוקף.

עד כה בחנו את הכלל הנידון ע"פ המשמעות הפשוטה שעולה מהמדרשים ומהרמב"ן שמעשי האבות הם סימן שכאלה יהיו גם מעשי הבנים, אולם אפשר ליחס לכלל זה משמעות נוספת דהיינו מעשי האבות הם מודל לחיקוי, התווית הדרך לבנים. כיוון שכך ברורה מאוד החשיבות שבתיאור מעשי האבות והאריכות שבו. בשיר השירים ישנו דו-שיח בין כנסת ישראל והקב"ה, וכנסת ישראל פונה אליו בשאלה: "הגידה לי, שאהבה נפשי, איכה תרעה, איכה תרביץ בצהריים שלמה אהיה כעטיה על עדרי חבריך". כלומר: כיצד אתה מצפה ממני שאחזיק מעמד בגלות הקשה? מדוע אתה רועה צאנך בצהריים, בזמן שהשמם לוהטת? תשובת הקב"ה היא: "אם לא תדעי לך היפה בנשים" אם נבוכה

את ואינך יודעת כיצד לנהוג, "צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדוטייך על משכנות הרועים" לכי לפי העקבות שהשאירו לך אבותיך הראשונים, תאמצי לך את דרכיהם וכך תוכלי לרעות גם את "גדוטייך" הדור הצעיר, "על משכנות הרועים" באותה דרך בה הלכו הרועים - האבות. (שה"ש א, ז-ח, ופירוש רש"י שם).

אם נסכם, נמצאנו למדים מהיסוד: מעשה אבות סימן לבנים, בראש וראשונה את הדרך בה נלך אותה אנו למדים מהאבות שנקראו ישרים, והיא הדרך ארץ שקדמה לתורה, אולם יש ביסוד הזה גם הבטחה ש"לא אלמן ישראל", וכפי שהקב"ה פדה את האבות כן מוכרחת לבוא גם גאולתנו.